

Nieuwe en zeldzame boorvliegen voor de Nederlandse en Belgische fauna (Diptera: Tephritidae)

B. VAN AARTSEN

AARTSEN, B. VAN, 1992. NEW AND RARE FRUIT FLIES FOR THE DUTCH AND BELGIAN FAUNA (DIPTERA: TEPHRITIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 52 (6): 73-76.

Abstract: *Paroxyna misella*, *Tephritis matricariae*, *T. crepidis*, *T. fallax* and *Chetostoma stackelbergi* are recorded for the first time from The Netherlands. *Myopites inulaedyssentericae*, *Paroxyna misella* and *P. lhommei* are recorded new for the Belgian fauna. In addition to the distributional data given by Kabos & Van Aartsen (1984), new localities are presented for some rare species.

Travertin 34, 8084 EH 't Harde.

Inleiding

Kabos & Van Aartsen (1984) geven een tabel voor de Nederlandse boor- en prachtvliegen en tevens een overzicht van de soorten boorvliegen die voorkomen in Nederland, België en Groot-Brittannië. In deze lijst worden 70 soorten voor de Nederlandse fauna vermeld, en 71 voor de Belgische fauna. Sinds deze publikatie zijn er vijf nieuwe soorten voor Nederland en drie voor België verzameld. Daarnaast zijn een aantal zeldzame soorten waargenomen, waarvan, in aanvulling op de verspreidingsgegevens zoals gepresenteerd in Kabos & Van Aartsen (1984), de vindplaatsen kort vermeld zullen worden. Indien niet anders vermeld, zijn de genoemde Tephritidae aanwezig in de collectie Van Aartsen.

Nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna

Uit Nederland waren 12 soorten van het genus *Tephritis* bekend, die redelijk goed te onderscheiden zijn aan het vlekkenpatroon op de vleugels (zie de tekeningen in Kabos & Van Aartsen, 1984). Sindsdien zijn een drietal nieuwe *Tephritis* soorten waargenomen en wel *T. matricariae* (Loew), *T. crepidis* (Hendel) en *T. fallax* (Loew).

Tephritis matricariae werd in aantal (26 exemplaren) verzameld op de Wrakelberg bij Colmont en op de Sint Pietersberg bij Maastricht, in de periode tussen 11 april en 23 juli

1990. Deze soort komt voor in Midden- en Zuid-Europa en Turkije en is ook bekend uit België (Leclercq, 1971). De larven van *T. matricariae* zouden mineren in de bloemhoofdjes van klein streepzaad, *Crepis capillaris* (L.) Wallr. (Séguy, 1934). Deze plant is echter niet van de Wrakelberg bekend (Willems, 1987), maar zal ongetwijfeld in de directe omgeving voorkomen.

Tephritis crepidis werd eveneens in aantal (13 exemplaren) op de Wrakelberg en de Sint Pietersberg gevangen, en wel van de eerste helft van mei tot half augustus, in de jaren 1989, 1990 en 1991. *T. crepidis* komt vooral voor in Midden-Europa (Hendel, 1927) maar is niet uit België en Engeland bekend (Kabos & Van Aartsen, l.c.). De larven van *T. crepidis* leven in aantal bijeen in de bloemhoofdjes van groot streepzaad (*Crepis biennis* L.). Deze plant komt echter niet op de Wrakelberg voor. Wel is de Wrakelberg de groeiplaats van een andere *Crepis* soort, namelijk paardebloemstreepzaad (*Crepis vesicaria* L.) (Willems, 1987). Volgens Hendel (1927) is *C. biennis* niet de enige *Crepis* soort als waardplant voor de larven van *T. crepidis*.

Dr. Bernard Merz controleerde mijn exemplaren van *Tephritis-leontodontis* (de Geer) en hij constateerde dat zich hiertussen enkele exemplaren van *T. fallax* bevonden. Deze waren verzameld op de Wrakelberg en de Kun-

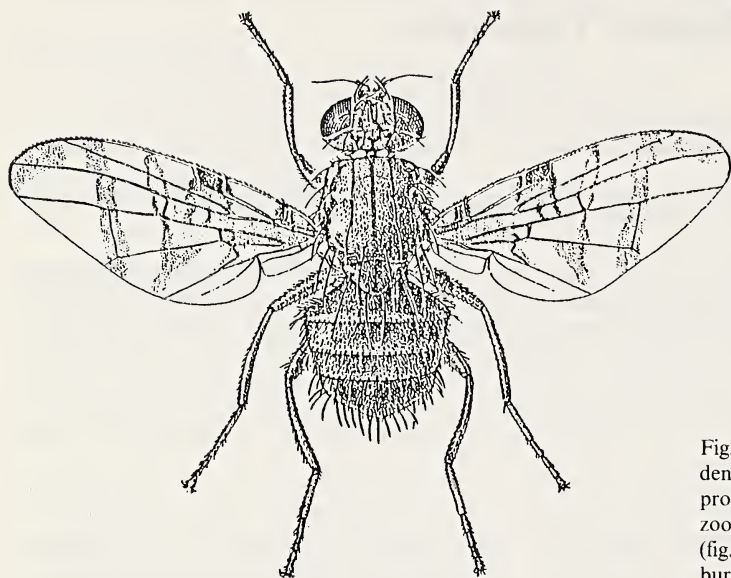

Fig. 1. *Chetostoma stackelbergi* (Rhodendorf), ♂ (uit Rhodendorf, 1955; reproduced with permission from Trudy zool. Inst. Akad. Leningr. 18: 325-327 (fig. 2). Zoological Institut St. Petersburg, Russia).

derberg in augustus 1966 en 1967. *Tephritis fallax* en *T. leontodontis* hebben een vrijwel gelijke vlekken-tekening op de vleugels. *Tephritis fallax* heeft echter zwarte haren op de tergieten, terwijl deze bij *T. leontodontis* wit zijn. Over de biologie van *T. fallax* is niets bekend. De soort komt voor in Noord- en Centraal-Europa en Rusland en is niet bekend uit België en Engeland (Hendel, 1927).

Een opmerkelijke nieuwe soort voor onze fauna is *Chetostoma stackelbergi* (Rhodendorf). In de omgeving van Tongeren (Gld.) sleepte ik op 25 april 1990 één vrouwtje. Deze soort was heel lang alleen bekend van één mannetje (fig. 1), gevangen in 1923 bij Leningrad. Recent zijn wat meer exemplaren verzameld, waaronder twee vrouwtjes uit Noorwegen (Greve, 1986). De vleugel-tekening van het vrouwtje van *C. stackelbergi*, dat nog niet beschreven is, is volkomen identiek aan die van het mannetje, waardoor ze gemakkelijk kan worden herkend.

De larven van Tephritidae zijn hoofdzakelijk fytofaag. Een uitzondering vormt *Rhacochlaena toxoneura* (Loew). De larve van deze soort was tot voor kort nog onbekend, maar is nu beschreven door Köpelke (1984, 1985). De larven leven in de gallen van *Ponta-*

nia soorten (Hymenoptera: Tenthredinidae), waar zij eerst de bladwesplarven uitzuigen en dan verder vreten aan het binnenste van de gal. Recent is echter ook een vrouwtje van *C. stackelbergi* gekweekt uit de gal van een bladwesp: *Hoplocampoides xylostei* (Giraud) (Dr. V. Richter te Leningrad, in litt.). Deze bladwespgal was aangetroffen op rode kamperfoelie (*Lonicera xylosteum* L.), verzameld ten zuiden van Leningrad. De bladwesp *H. xylostei* is niet uit ons land bekend. Bij de Nederlandse vindplaats komt wel kamperfoelie voor. In 1991 leverde controle van deze kamperfoelie op de betreffende gallen niets op.

In 1988 ving J. H. Woudstra, bij het slepen van bijvoet (*Artemisia vulgaris* L.) op een ruderaal terrein midden in Zaandam de boorvlieg *Paroxyna misella* (Loew). Toen ik het jaar daarop met J. H. Woudstra dezelfde plek nogmaals bezocht, bleek *P. misella* hier zeer talrijk op de genoemde waardplant aanwezig. Ook op een tweede vindplaats bij Zaandam bleek de soort voor te komen. De heer J. H. Woudstra ving in 1991 nog een exemplaar van deze soort in het Centraal Station van Amsterdam. Determinatie van materiaal in de collectie van B. Wakkie leverde nog een tweetal exemplaren op, verzameld te Amsterdam

(Frankendaal) en IJmuiden in het jaar 1991. Alle bovengenoemde waarnemingen dateren van eind september en oktober. Volgens Dr. Merz (mondelinge mededeling) hebben de Nederlandse exemplaren van *P. misella* een veel donkerder vlekkenkening dan die van Midden-Europa.

Paroxyna misella komt voor in Engeland, waar de soort twee generaties per jaar heeft (White, 1988), en in een groot deel van het vaste land van Europa, uitgezonderd het zuiden (Hendel, 1927; White, 1988) maar ook China. Hendel (1927) vermeldt dat de soort gekweekt is uit *Lactuca scariola* L.

Nieuwe soorten voor de Belgische fauna

In 1985 stuurde Grootaert van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen mij een aantal boorvliegen die door Verkest waren uitgekweekt uit gallen van *A. vulgaris*. Het bleek hier eveneens de soort *P. misella* te betreffen. *Paroxyna misella* is nieuw voor de Belgische fauna. Een drietal gallen, verzameld in de duinen te Koksijde (België) in juni 1985, bevonden zich als verdikking van de stengel juist onder de top van niet bloeiende planten. De gallen bestonden uit een enkele kamer, die, naast zwarte uitwerpselen, poppen en larven bevatten, zes in iedere gal. De volwassen vliegen kwamen in de tweede helft van juni uit, de kortste popduur bedroeg acht dagen.

In de week van 23-30 mei 1985 werden door de heer Th. Gijswijt te Buzenol (België) een aantal exemplaren gevangen van de soort *Myopites inulaedysentericae* Blot. De vliegen werden gesleept van heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica* L.). Dit is de voedselplant van de larven, die mineren in de bloemhoofdjes (White, 1988). De soort heeft een groot verspreidingsgebied in West-, Midden- en Oost-Europa (White, 1988), maar was nog niet eerder vermeld voor de Benelux landen.

In augustus 1989 ving ik op het Belgische deel van de St. Pietersberg een aantal exemplaren van *Paroxyna lhommei* Hering, een soort die nieuw is voor de Belgische fauna. Deze soort werd door Kabos & Van Aartsen (1984) vermeld als nieuw voor de Nederlandse fauna.

Op de Sint Pietersberg bleken de larven te mineren in de bloemhoofdjes van margriet (*Chrysanthemum leucanthemum* L.). *Paroxyna lhommei* is nu bekend van Frankrijk, België, Nederland en Engeland.

Aanvullende verspreidingsgegevens van enige zeldzame soorten

Als aanvulling op de verspreidingsgegevens vermeld in Kabos & Van Aartsen (1984) worden van een aantal soorten hieronder nieuwe vindplaatsen in Nederland en België gegeven.

Rhacochlaena toxoneura (Loew): Lelystad, eind mei, begin juni 1986, in groot aantal in een malaiseval (leg. J. de Rond); Wrakelberg (Colmont), 28.v.1989; Sint Pietersberg (Maastricht), 21.vi.1986. *Paroxyna absinthii* (Fabricius): Wrakelberg (Colmont); Sint Pietersberg (Maastricht); Born; Borssele; Kortgene (op de laatste twee vindplaatsen leefde de larve op zeealsem, *Artemisia maritima* L.). *Trypeta immaculata* (Macquart): Vlodrop, 21.vi.1983. *Ictericus westermanni* (Meigen): Dirksland, 17.viii.1989 (leg. K. J. Huisman). *Tephritis disoscurea* (Loew): Born, 13.vii.1986; Bemelerberg (Bemelen), 11.x.1989. *Tephritis formosa* (Loew): Wrakelberg (Colmont), 19.vi.1990; Cadier en Keer, 15.viii.1991. *Tephritis vespertina* (Loew): Amsterdamse Waterleidingduinen (Amsterdam), 6.xii.1984. *Tephritis hyoscyami* (Linnaeus): Sint Pietersberg (Maastricht), 27.v.1987; 't Harde, 24.vi.1984. *Orellia distans* (Loew): Mirwart, België, 20.vi.1948, leg. Tollet. *Tephritis neesii* (Meigen): Zijpbeek (Rekum), België, 29.v.1985, leg. P. Poot. *Tephritis comura* (Loew): Ethe (Val de Rabei), België, 23.vi.1988.

Slotopmerkingen

De bovenvermelde nieuwe soorten meegerekend, bedraagt het totale aantal Nederlandse boorvliegensoorten nu 75, terwijl de Belgische fauna nu 74 soorten kent. Drie van de nieuwe Nederlandse soorten zijn afkomstig van de Wrakelberg (Colmont). De aanvullende gegevens over de verspreiding van een aantal zeldzame soorten zijn eveneens voor een groot deel

afkomstig van de Wrakelberg. Ongetwijfeld is de Wrakelberg in entomologisch opzicht een zeer rijk gebied, maar in dit geval zijn de vele interessante vondsten gedaan in Zuid-Limburg in het algemeen en op de Wrakelberg in het bijzonder, het gevolg van een grotere verzamelintensiteit vergeleken met de rest van Nederland. Dit betekent echter dat in veel gebieden in Nederland nog interessante en zelfs nieuwe soorten voor de fauna ontdekt zullen kunnen worden. De opvatting van Kabos & Van Aartsen (1984: 8-9) dat het "... thans niet waarschijnlijk is, dat er nog nieuwe soorten in Nederland zullen worden aangetroffen ..." dient, gezien de in dit artikel vermelde waarnemingen, te worden herzien.

Dankzegging

Dr. Bernhard Merz te Zürich wil ik hartelijk bedanken voor de determinaties van mijn *Tephritis* materiaal.

Literatuur

- GREVE, L., 1986. Three species of Tephritidae (Dipt.) new to Norway, with a note on *Phagocarpus permundus* (Harris) in Norway. – *Fauna norv., Ser. B.* 33: 40-43.
- HENDEL, F., 1927. Trypetidae. In: *Die Fliegen der Palaearktischen Region* (Lindner ed.) 49: 1-221. Schweizerbart, Stuttgart.
- KABOS, W. J. & B. VAN AARTSEN, 1984. De Nederlandse Boorvliegen (Tephritidae) en prachtvliegen (Otitidae). – *Wet. Meded. K. ned. natuurh. Veren.* 163: 1-52.
- KÖPELKE, J. P., 1984. Der erste Nachweis eines Brutparasiten unter den Bohrfliegen. – *Natur Mus., Frankf.* 114: 1-28.
- KÖPELKE, J. P., 1985. Biologie und Parasiten der gallenbildende Blattwespe *Pontania proxima* (Lepeletier, 1823) (Insecta: Hymenoptera: Tenthredinidae). – *Senckenberg. biol.* 65: 215-239.
- LECLERCQ, J., 1971. Trypetidae. In: *Atlas provisoire des Insectes de Belgique* (J. Leclercq, ed.): 1-3. Faculté des Sciences Agronomiques de l'état Zoologie Generale et Faunistique, Gembloux.
- ROHDENDORF, B. B., 1955. Nieuwe boorvliegen (Dipt. Tryp.) Palearctische Fauna. – *Trudy zool. Inst. Akad. Leningr.* 18: 325-327.
- SÉGUY, E., 1934. Diptères (Brachycères) Muscidae Acalypterae et Scatophagidae). – *Faune Fr.* 28: 1-832. Paris.
- WHITE, I. M., 1988. Tephritid Flies (Diptera: Tephritidae). – *Handbk Ident. Br. Insects* 10 5(a): 1-134.
- WILLEMS, J. H., 1987. Ons krijtland Zuid-Limburg VI. Kalkgrasland in Zuid-Limburg. – *Wet. Meded. K. ned. natuurh. Veren.* 184: 1-42.

Geaccepteerd: 10.iii.1992.